

ויש שפירש, שזה גופא טעמו של רבי אליעזר, שכיון שאין מצות שמחה לפני יום טוב הראשון, לכן צריך 'זביחה בשעת שמחה' (צ"ח; שאגת אריה סה). והמיעוט הוא רק לענין שלמי שמחה, אבל המצוה של שמחת יום טוב – אנשים בראוי להם [בשר, יין וכסות נקיה] ונשים בראוי להן [בגדי צבעונים] – נהוגת מדאורייתא אף בליל יום טוב ראשון (מנחת ברוך עט-פ, בדעת הר"ף הרא"ש והרמב"ם; חז"א א"ח כד לדף זה). ויש סובר, שחיובה בלילה הוא רק מדרבנן (שאגת אריה סח, וראה שעה"צ תקמו, טו, וראה להלן ע"ב ד"ה משמחו, שיש סוברים שכל עיקרה של מצות שמחה בשאר דברים, גם ביום, אינה אלא מדרבנן).

הא מותניתא מאן קתני לה בן תימא, בן תימא הא פסלה לה בלינה, ואילו רב יוסף שהקשה מברייטא זו, סבר שלא תיפסל בלינה, משום שלדעתו התורה אסרה לינה רק אם מלין סתם, אך אם מלין לצורך קיום מצוה [כגון כאן שמלינה לצורך קיום מצות שמחה], לא אסרה תורה להלין (לחם משנה חגיגה ב, יג, בדעת הרמב"ם).

הא זמנין סגי אין דלא משכחת לה אלא שבעה, כגון שחל יום טוב הראשון להיות בשבת, והגמ' לא תירצה שהמשנה מדברת ברוב השנים, שיום טוב חל בימות החול ולא בשבת [וכפי שתירצה לעיל (ע, ב) על הפסוק 'שבעת ימים' הנאמר בשלמי שמחה, שהפסוק נאמר ברוב שנים] (קושיית המהרש"א), כי על שאר מצוות החג אמרה המשנה שם שלפעמים אינן נהוגות שמונה ימים מפני שאינן דוחות שבת, ואילו על מצוות הלל ושמחה אמרה שלעולם הן נהוגות שמונה ימים, אף אם יום טוב ראשון חל בשבת (חכם צבי א קנה; הוראת שעה).

דשעירי הרגלים חי נאכלין. ומכאן יש להוכיח שמצות אכילת קדשים מתקיימת באכילת בשר חי (ראה משנה למלך יסודי התורה ה, ח שמסתפק בזה), שרק מצות שמחה אינה מתקיימת בכך, אבל נחשב דרך אכילה (מנחת חינוך מצוה ז אות ג, וראה עוד שם מצוה שיג אות ה; מקדש דוד קונטרס מענייני קדשים ה, ז, וראה ש"ת ערוך לנר טו, הנדפס בסוף יבמות). ויש סוברים, שמצות אכילת קדשים אינה מתקיימת באכילת בשר חי, משום שאין זו דרך אכילה, רק שמקיים מצוה שלא יבואו לידי נותר (רש"י מנחות ק, א, בדעת תוס' שם), ולדעתם הטעם שהיו שעירי הרגלים נאכלים חי, ולא המתינו ללילה כדי לבשלם ולקיים מצות אכילת קדשים כתיקונה, כי כשם שאסור למעט זמן אכילת קדשים בסופו מחשש שיבואו לידי נותר, כך אין למעט בתחילתו, ולכן עדיף לאוכלם חי ולא לתקיים מצות אכילת קדשים כתיקונה, מאשר לדחות את אכילתם לערב, שמא יבואו לידי נותר (דבר שמואל, ע"פ חכם צבי א, קנא).

ויש שפירש, ש'חי' אין הכוונה חי ממש, אלא 'נא' (רבנו חננאל), דהיינו ביטול פחות ממאכל בן דרוסאי, שאיסורו מצד מלאכת שבת הוא רק מדרבנן, ומותר לצורך מצות אכילת הקרבן (אמבואה דספרי פנחס לג ד"ה ואם כי).

משמחו בכסות נקיה ויין ישן, והוא הדין שמשמחו בבשר קרבן שלא נזבח בשעת שמחה, שלא גרע מכסות נקיה ויין ישן (שפת אמת יומא א, ג, וראה ביאורו מדוע הזכירה הגמ' כסות נקיה ויין ישן דוקא). וחיוב השמחה מדאורייתא, הוא רק בבשר שלמי שמחה, ואילו השמחה בכסות נקיה ויין ישן בזמן המקדש, וכן בזמן הזה, היא רק מדרבנן (תוס' מ"ק יד, ב ד"ה עשה, וראה תוס' לקמן קט, א ד"ה במה). ויש סוברים, שאף השמחה בכסות נקיה ויין ישן היא מדאורייתא,

'והיית אך שמח' לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה, שמקרא זה מיותר הוא, שהרי בפסוקים הקודמים כבר נזכר חיוב השמחה (רש"י), ובא הכתוב לומר שידבח שלמים ביום השביעי [שהרי אין מקריבים קרבנות בלילה], כדי לאוכלם בליל שמיני (רש"י סוכה מה, א). וא"כ ורקין' שבכל מקום הם מיעוט, היינו תיבת 'אך' בלבד, וכאן תיבות 'והיית אך שמח' הן ריבוי (גור אריה [למהר"ל] ראה טז, טו, וראה המכתם בסוכה שם). או שהכוונה שבשבעת ימי החג מלבד השמחה נהוגות מצוות נוספות, כארבעת המינים, סוכה ועוד, ואמר הכתוב 'והיית אך שמח' לרבות את החג האחרון שנהוגת בו מצות השמחה, ולמעט שרק השמחה נהוגת בו ולא שאר המצוות (קול אליהו פר' ראה, ומהר"ן חיות סוכה שם, בשם הגר"א, וראה משנת רבי אהרן ג, נח-נט).

ואף שאר לילות החג הם בכלל חובת השמחה, ואינם צריכים ריבוי מיוחד לכך, וכאשר אמר הכתוב לשמחו 'שבעת ימים' בחג כלולים גם הלילות [כמבואר בסוכה (מג, א) לענין מצות סוכה] (ע"פ רש"י כאן, ושם מה, א, ומאירי כאן). ויש שסובר שהלילות צריכים ריבוי מיוחד, ויש איזה ריבוי לכך, אלא שבביל יום טוב האחרון יש חידוש גדול יותר, כי שמיני הוא רגל בפני עצמו, ו'והיית אך שמח' מרבה אותו (ע"פ תוס' ושפת אמת). ויש להסתפק, אם חובת השמחה בשאר הלילות היא שצריך לאכול שלמים שתי פעמים, ביום ובלילה, או די באכילה אחת, ויכול לאוכלו ביום או בלילה (חז"א א"ח כד לדף זה).

והריבוי הוא דוקא ללילי יום טוב האחרון, הסמוך לשבעת ימי החג בהם נהוגת מצות השמחה, אך ביום של יום טוב האחרון, אין חובת שמחה (רש"י; תוס' סוכה מב, ב ד"ה והשמחה, ע"פ מהרש"ל ומהרש"א שם). ויש סוברים, ש'לילי יום טוב האחרון' לאו דוקא, אלא הוא הדין גם ביום יש חובת שמחה (תוס'), וקל וחומר, אם התרבה ליל שמיני שהוא טפל, קל וחומר יום שמיני שהוא העיקר (רש"י סוכה שם, וראה צ"ח כאן, ומהרש"ל ומהרש"א שם, שעמדו על כך שרש"י ותוס' סותרים משנתם).

מקרה אני לילי יום טוב האחרון שיש שמחה לפניו, שלעולם אין צריך זביחה בשעת שמחה, ואעפ"י מסתבר למעט את ליל יום טוב ראשון, משום שאם יחא חייב לישמוח בו, יצטרך לזבוח בערב יום טוב, שעה שעדיין לא חלה חובת השמחה. אולם אין למעט את ליל יום טוב אחרון מטעם זה ששעת שחיטת השלמים בסוכות אינה שעת השמחה של שמיני עצרת שהוא 'רגל בפני עצמו' (ראה סוכה מה, א), כי מאחר שסוכות הוא זמן שמחה, ניתן לומר שחייבה התורה להכין בו את הזבח אשר יקיים בו את שמחת ליל שמיני עצרת (תוס' ד"ה לרבות, ע"פ אבני נזר א"ח תכג, ונמצא שנחלקו רבי אלעזר ורבנא אם אי אפשר לזבוח בערב יום טוב ראשון משום שהוא קודם שעת שמחה, או מותר אך אין צורך).

ומוציא אני לילי יום טוב ראשון שאין שמחה לפניו, ואין להקשות על רבי אלעזר מברייטא זו, למה הוצרכה למעט ליל יום טוב ראשון משום טעם של 'אין שמחה לפניו', ולא משום סברתו שצריך 'זביחה בשעת שמחה', משום שהיינו אומרים שצריך זביחה בשעת שמחה רק במצות שמחה של של יום טוב, כיון שיכול לחשוט בו ביום, אבל בערב יום טוב ראשון כיון שאינו יכול לשחוט בלילה, שאינו זמן שחיטה [ראה מגילה (כ, ב)], אין צורך בזביחה בשעת שחיטה, ויוכל לחשוט בערב יום טוב, ולכך בא 'אך' למעט שגם באופן זה צריך זביחה בשעת שחיטה (תוס').